

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Jákob köve története (3. oldal)

Júniusi karantén-beszélgetések (6. oldal)

Újra közös ima és esküvő
a Dohány körzetben (7. oldal)

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Dr. Frölich Róbert rovata

Áj, Gibeon és a Bírak könyve hősei

Főrbibink, dr. Frölich Róbert május közepén új sorozatot indított „Mózesen túl, Rómán innen - A Biblia történetei” címmel. Lapunkban - szokás szerint – közreadjuk a világhálón elérhető részek összefoglalóját. De érdemes visszanézni a teljes előadásokat! Az előző számunkban Jericho elfoglalásáról olvashattak. Azóta Áj meghódításáról és Gibeonról tanultunk, majd a Bírak könyvével ismerkedtünk...

Áj az első támadást visszaverte, s komoly veszteségeket okozott a Kánaán meghódítására készülő zsidóknak. Azonban másodjára Józua már cselt eszelt ki, és két részre osztotta a hébereket. A kisebb csapat ismét szemből támadott a városra, míg a nagyobb sereg a vár mögött várakozott. Áj védői kimentek az előrsre, ezután a zsidók elbújt csapata megerősítette a várat, s elzárta az ellenség visszavonulásának lehetőségét és két tűz közé szorította. Ezzel pedig eldőlt a csata. Ájt, mint Jercihót a földdel tették egyenlővé.

Ebben az időben még poliszokban éltek az emberek és helyi királyok voltak, nem léteztek még nagyobb birodalmak. E városállamok olykor szövetséget kötöttek egymással. Éppen ezért 4-5 kánaánita város megkeresi Gibeon királyát, hogy fogjanak össze Izrael ellen. A király türelmet kér, s közben két emberét – szegényesen, rongyosan, szinte éhezve – elküldi Józua táborába, hogy békét kössön, és városa megússza a támadást. Ezt követően a zsidók legyőzik a többi kánaánita csapatot, majd Gibeonnál kiderül a trükközés. Józua mégis tartja a szavát, hogy nem támad a városra, de büntetésként közli, hogy a helybeliek csak vízhordók és favágók lesztek - mint a két legalantasabb munka végzői.

Bővebben: <https://tinyurl.hu/QFim>
Józua halála után vezér nélkül maradt a nép. Új harc helyett az emberek szeretnének végre letelepedni, ezért bírakat választanak, aki minden világi ügyben vezette őket. Az első jelentős bíró – sorrendben a negyedik – Debóra, aki az első és az egyetlen nő bíró. Nem mellékesen prófétanő. Férje Bárak pedig a zsidók fővezére.

Az időszak egyik jelentős kánaánita városa, Hácór királya, Jábin megtámadta az izraelitákat. Seregét pedig Sisera, a kor legkiválóbb hadvezére vezette. Ráadásul mind számbeli, mind technikai fölényben volt, mert

vasszekerekkel és vasfegyverekkel is bírtak. A zsidóknak csak bronzeszközök voltak, mégis győztek. A menekülő Sisera Jáchel tejjel kínálta, betakarta, majd amikor az elaludt, sátorcöveket ütött a fejébe.

Bővebben: <https://tinyurl.hu/HZ0J>
Főrbibink maradt a Bírak könyvében, s legközelebb Gideonról és Jiftchról beszélt nekünk.

Gideon akkor lesz bírá, amikor a nép különböző bálványokat imád. Az a kor amúgy is arról szól, hogy bálványimádás, vagy monoteizmus. /Ezt nem csak a Biblia, de az archeológiai leletek is igazolják./ Miután nem irtják ki az őslakosokat, így a kánaánita kultúra hat rájuk... Két istenség volt az ázsiai térségben, melyeket mindenki ismert: Báál és Ástárte. Őket kezdik el imádni a zsidók is, akik a különböző bajokat, pl. a mindjaniták rendszeres támadásait isteni büntetésnek tartják. Ez nem jelentett életveszélyt, még akkor sem, ha az ellen összefogott az amálekítakkal és néhány környező néppel. Az izraeliták nem is gondoltak visz-

szavágásra, csak a terményeket mentették. Egészen egy – ismeretlen nevű – próféta megjelenéséig, aki a bálványimádás elhagyására szólított fel. Megfogadták a tanácsát és kerestek egy vezetőt maguknak, és meg-

találták maguknak Gideont. Ő ódzkodik a feladattól, ám végül egy általa kért csoda meggyőzi. Hadse-

reget toboroz, majd 300 emberrel megveri az ellenséget.

Miként a bírak többsége, a következő ismert bírá, Jiftách is egyetlen tette miatt válik ismertté. Hosszú ideje béke honol, a zsidók megnyugszanak és visszatérnek a bálványimádáshoz – így újabb két ellenség támad rájuk (filszteusok, ammoniták).

Bővebben: <https://tinyurl.hu/8BmZ>

*

Mostantól keddenként a „Mózesen túl, Rómán innen - A Biblia történetei” újabb előadásait követhetjük, míg csütörtökönként főrbibink, dr. Frölich Róbert, szokott partnereivel: Gábor György professzorral és Dési Jánossal beszélget, kicsit másként. Mindkettő **17 órakor** kezdődik a zoom-on.

Meeting ID: 389 906 7799.

Jelszó: dohany.

Mit taníthat az emberiségnek egy világjárvány?

Mi a zsidó vallás álláspontja a globális válság lehetséges hatásai kapcsán? A www.divany.hu cikksorozatában főrbibink, dr. Frölich Róbert is megosztotta gondolatait. Ennek az összefoglalóját olvashatják most, míg a teljes szöveget itt találják: <https://tinyurl.hu/3sT8>

Az emberiség nem egy homogén tömeg, és igencsak elcsépett axióma, hogy az emberiség nem tanul a múlt példájából. A jelen járvány alatt is (noha sok szempontból megváltozott az életünk) a legfőbb gondunk, hogy „visszatérjünk” a járvány előtti életünkhöz.

Ahhoz, hogy megválaszolhassuk, mit taníthat nekünk a zsidó felfogás szerint egy világméretű járvány, először is definiálnunk kell a járvány fogalmát, és annak ősi, klasszikus kezelési módját.

Mózes III. könyvében olvashatunk egy pontosan meg nem határozható, a bőrön jelentkező betegségről, a poklosságról. Abból, hogy a beteget elkülönítik, arra következtethetünk, hogy fertőző betegségről van szó, hiszen a terjedés megelőzésének módját akkor is a karanténban látták. Érdekes, hogy a karantén időtartama a mózesi törvény szerint kétszer hét nap. Kiemelném, a mózesi törvény szerint a betegség különböző szakaszait nem az orvos, hanem a pap volt hivatott megállapítani. A régi zsidó felfogás szerint ugyanis – össz-

hangban a Tóra szavával – I. ten az, aki gyógyít, az orvos csak az Ő hozzájárulásával lehet sikeres.

...

Nyilvánvaló, megdőlt önnön sértetlenségünkbe vetett hitünk. Meghódítottuk a világot, feltérképeztük az emberi genomot, új és új dolgokat állítottunk elő, akár az élő gén manipulálásával is, hitünk, hogy csak felfelé vezet az út. Most jött egy vírus, és varázsütésre leállt az egész világ. A teremtés koronája, a tápláléklánc csúcsa, az ember, és az általa felépített világ bizony legyőzött egy láthatatlan kis teremtmény által.

(...) Átértékelődtek személyes preferenciáink is. A világtól való elzártság – noha a modern technika felhasználásával nem vágott el bennünket teljességgel egymástól – felerősítette a személyes kapcsolatokban való hitünket. Megmutatta, hogy szükség van a közösség (bármilyen alapokon szerveződő kis és nagyobb közösség) kohéziójára, hogy egymás nélkül elveszünk, mert erőt, reményt és kitartást csak egymásból meríthetünk...

I M A R E N D

Hétköznap (hétfő és csütörtök):

reggel 8:00-kor kezdünk a Dohány Templomban.

Péntek esti ima: 18:00-kor a Dohány Templomban.

Szombat reggeli ima: a Dohány Templomban: Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszaf ima: kb. 10:45

Littner György

JÁKOB KÖVE TÓRAI TÖRTÉNET

Előző számainkban már beszámoltunk és részleteket is közreadtunk Littner Gyuri készülő kötetéből, amelynek címe: Családragény a Bibliából, alcíme: A kezdet.

Ígéretünknek megfelelően, következik a folytatás! Ezúttal egy tórai történet mai napig tartó utóéletét mutatjuk be, melyet érdekes – történelmi – kutatás előzött meg.

Fogadják szeretettel!

Jákob ravasz csellel megszerezte atyja, Izsák az elsőszülöttnék járó áldását bátyja Ézsau elől. Aki ettől annyira kiborult, hogy kijelentette megöli öccsét, Jákobot, de hozzátette, bosszújával megvárja az ágyban fekvő, vak, beteg atyjának, Izsáknak halálát, mert nem akar fájdalmat okozni neki. Jákob, hogy mentse életét, elmenekült anyja Rebeka testvérehez Lábánhoz a távoli Háránba.

keresztül hazatértek Írországba. Ez 461 márciusa előtt volt, mert akkor halt meg Szent Patrik, aki Írországból még megáldotta Jákob követét. Dál Riata királyság Írország északi, és Skócia nyugati részén terült el. Ide került Jákob köve, amit szent ereklyeként tiszteltek, és királyukat ezen a kövön ülve koronázták meg. Tehát az írek is olvasták a Tórát, abból ismerték meg Jákob történetét.

Jákob követét, amit visszavitték a Westminsterbe. 1952. február 6-án II. Erzsébetet már Jákob kövön ülve koronázták meg.

1996-ban aztán változott a politikai helyzet, és Jákob követét visszaadták a skótoknak, akik Edinburghba szállították. Az angoloknak egyetlen feltétele volt, amikor Angliában új király kerül hatalomra a skótok a koronázás idejére kölcsönadják Jákob követét, hogy az részese legyen a szertartásnak.

Érdekes, hogy egy egyszerű – nyolcnapos korában körülmetélt – zsidó pásztorfiú, Jákob, aki testvére gyilkos haragja elől menekülve egy kövön álmodást látott, s akit később Izraelnek neveztek, mennyire sokat jelentett a keresztény világ életében. Észak-Írországból, ahol két keresztény felekezet mai napig háborúzik egymással, a zászló közepére a zsidó Dávid csillag is felkerült, megkoronázva. Írország nemzeti címerében a zsidó Dávid király hárfája látható.

A skótok 642-ben döntő csapást mértek a Dál Riata királyságra, ezzel megszűnt a királyság, és győzelmi jelképként magukkal vitték Jákob követét.

I. Kenneth skót királyt, 847 körül már Jákob kövön ülve koronázták meg. A szertartás helye Skóciában, Perth mellett Scone falujának templomában volt, ezért nevezték később Jákob követ scone kőnek is.

Ekkor olvashatjuk a következőt: „*És elment Jákob Beér Sebából és ment Háránba. Eljutott egy helyre és ott töltötte az éjszakát, mert a nap leszállott; és vett egyet a hely kövei közül és feje alá tette, s lefeküdt aludni.*”

Majd kicsit később: „*És fölkelte Jákob kora reggel, azt mondta: Ez a hely az Isten háza, az ég kapuja. Vette a követ, amelyet feje alá tett, fölállította oszlopkőnek és olajat öntött tetejére, és elnevezte a helyet Bét – Élnék; előbb Luz volt a város neve.*”

Ettől fogva itt őrizték, nagy becsben tartva az avatási követ, mely mindig előkerült, ha új király foglalta el Skócia trónját. Vélhetően a skótok is olvasták a Tórát, hiszen ők is jól tudták, mit jelent Jákob köve.

Ez az állapot 1296-ig tartott, amikor I. Eduárd angol király elfoglalta Skóciát. Jákob követét hadizsákmányként magával vitte Londonba, melyet a Westminster apátságban egy öreg fából készült trónszék ülőrése alá helyezett, s vaspántokkal hozzáerősítette, attól kezdve, minden angol királyt ezen a trónon koronáztak meg. Mert nyilván valamennyien olvasták a Tórát, és hittek Jákob kövének erejében.

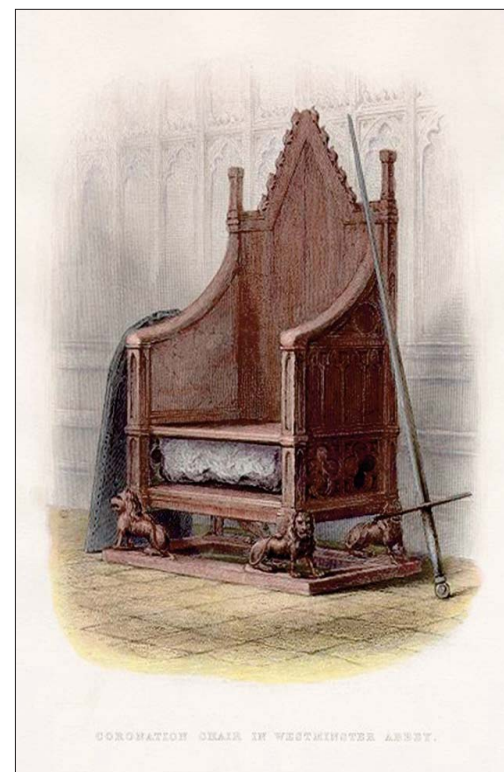
Jákob kövének további sorsát az internet segítségével tudtam megfejtetni.

Valószínűleg a héberek, amikor már elfoglalták országukat az „Ígéret Földjét” és olvasták a Tórát, – mert ez a történet kizárólag, csak a Tórában szerepel – rendszeresen elzarándokoltak Jákob álmának helyszínére, ahol megtalálták az oszlopkövet, lehet, hogy áldozatot is mutattak be ott az Ö.valónak.

Sok idő elteltével Írországból kelták, vagy kereszties lovagok érkeztek a Szentföldre. A Tóra útmutatása alapján ők is megtalálták Jákob követét, amit kivettek a földből, takaróba csavarták, és egyszerűen ellopták. Meg sem álltak vele az egyiptomi tengerpartig, ahol hajóra szálltak és kalandos úton, Szicílián, Spanyolországban

Ismét teltek az évszázadok, majd elérkezett 1950. december 25-e, karácsony másnapja. Nacionalista skót diákok turistaként bementek a Westminsterbe. Elrejtöztek, majd zárás után leszerelték a vaspántokat és kiemelték Jákob követét. Aztán a nagyjából 66×42×27 centis, 152 kilogramm súlyú vörös homokkő tömböt takaróba csavarva lopták ki az épületből, ahol egy társuk taxival várta őket. Elmentek a pályaudvarra és vonattal hazautaztak Skóciába.

Az angolok mikor észrevették a lopást hatalmas politikai botrányt csaptak, és a skótok négy hónap múlva kénytelenek voltak visszaadni

Míg Skóciában és Angliában szentségként tisztelik a zsidó Jákob követét. Azonban senkinek sem jutott eszébe, hogy Jákob, azaz Izrael követét visszaadja jogos tulajdonosainak, Izrael gyermekeinek, Izrael államának...

Három és fél ezer éves agyagtáblát talált egy kisfiú

Két emberi figurát ábrázoló, 3500 éves agyagtáblácskát talált egy hatéves kisfiú Dél-Izraelben, a gázai határ közelében – jelentette be május végén, előző számunk lapzártája után az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA).

A Niri nevű kibucban élő Imri Elis családjával kirándult márciusban, amikor a Tel Dzseme régészeti parkban, néhány kilométerre a Gázai övezet határától egy kicsiny agyagtáblácskára lett figyelmes a homokdűnén.

A 2,8-szor 2,8 centiméteres, négyzet alakú táblán két emberi alak látható, köztük egy teljesen meztelen férfi, akit a másik fogva tart, hátrakötött karjait markolva.

A kisfiú szülei értesítették az Izraeli Régészeti Hatóságot (IAA), amelynek szakemberei megáldapították, rendkívül egyedi, Izraelben szinte példátlan tárgyat találtak.

A táblácska valószínűleg a késő bronzkorban, körülbelül 3500 évvel ezelőtt készült. Azt is lehetségesnek vélik, hogy egy nagyobb kép része lehetett valamikor.

A régészek szerint a korabeli Közel-Keleten gyakori ábrázolási módot alkalmazott az alkotó, a fogoly kezének megkötése gyakran megjelenik az Egyiptomban és a Sínai-tenger északi részén talált tárgyakon. A domborművön a fogva tartónak dús göndör haja van és jóval testesebb foglyánál.

Az izraeli tudósok Tel Dzsemét általában a fontos kánaáni Jarsza várossal azonosítják, amely konfliktusokba keveredett a közeli Gázával, Askelonnal és Lakissal vagy a Negev-sivatag nomád törzseivel.

A táblácskán bemutatott jelenet általában győzelmi felvonulásokon történt meg, az uralkodó ellenségei fölött aratott diadalát jelezte. A kicsiny agyagdarab segítségével a régészek jobban megérthetik az i.e. 2. évezred közepének, a kánaáni kornak a helyi viszonyait.

(Forrás: MTI)

A Pesti Sólet menüje

Gombaleves gerslivel

Hozzávalók: 10 dkg gersli, 50 dkg csiperkegomba, 3 db sárgarépa, 1 db vöröshagyma, 2 db fokhagyma, 2 teáskanál ételízesítő (sómentes), 1 teáskanál majonéz, 1 teáskanál vágott petrezselyem só (természetes, nem finomított) bors, 2-3 evőkanál olívaolaj (extra szűz)

Elkészítés: Megtisztítjuk a zöldségeket, apróra szeljük a vöröshagymát, a fokhagymát, a gombát és a sárgarépát. Az olívaolajon üvegesre pároljuk a vöröshagymát – adjunk hozzá csipet sót, így könnyebben kiengedi a zamatát és a levét. Szórjuk rá a fokhagymát, a felszelt gombát, a sárgarépát és a gerslit. Sóval, borssal, ételízesítővel ízesítsük és öntsük fel annyi (tisztított) vízzel, hogy bőségesen ellepje. Főzzük addig a levest, amíg a gersli megpuhul, szórjuk meg majorannával és petrezselyemmel, végül még egyszer forraljuk össze.

Kebab

Hozzávalók: 1 kg darált bányahús, 1/2 kg darált marhahús, 1 hagyma, 1 gerezd fokhagyma, 1 evőkanál finomra vágott petrezselyem, 1 kávéskanál őrölt kömény, 3/4 kávéskanál őrölt koriander, 1-2 kávéskanál só, frissen őrölt bors, 2 nagy tojás, a sütéshez olívaolaj

Elkészítés: A marha és a bárány darált húst jól összedolgozzuk a megtisztított, megreszelt hagymával, a szétgyomott fokhagymával, a petrezselyemmel és a fűszerekkel. Amikor elkészültünk, hozzáadunk 2 nagy tojást, és addig gyúrjuk, míg könnyű, sima masszát kapunk. Formázzunk rudacskákat és húzzuk nyársra. Olívaolajjal egy kicsit megkenjük, faszénparázs fölött tíz percig sütjük. Pitával, sültburgonyával, és humuszsal (csicseriborsókrém) tálaljuk.

Baracktorta

Hozzávalók:

Tésztához: 25 dkg liszt, 13 dkg margarin, 13 dkg cukor, 1 tojás, 1 tasak sütőpor, 1 kg barackbefőtt

A krémhez: fél liter növényi tejszín, 2 tojás, 1 evőkanál liszt, 2 csomag vaníliás cukor, fél citrom leve.

Elkészítés: A tésztát jól kidolgozzuk és a margarinnal kikent 24 centiméteres tortaformába simítjuk, ráhelyezzük a cikkekre vágott barackokat. 170 fokon 20 percig sütjük, míg a teteje pirosodni kezd. Kivesszük a sütőből és ráöntjük az előzőleg összekevert tejszínes krémet, visszarakjuk a sütőbe még 20 percre, ha félig megsült a maradék barackokkal díszítjük a tetejét. Ezt is 30 percig sütjük, hogy szép aranysárga legyen.

Kerámiázás az autó külső védelméért

Lassan itt a nyár, a jó idő, ráadásul napról-napra több korlátozást oldanak fel. S ma már nem csak határokon belül, de immár számos országba is utazhatunk. Akár autóval is. Persze nem árt továbbra is ügyelni a fokozott fertőtlenítésre, a külső-belső tisztaságra stb., de most egy nagyon hasznos, és hosszabb távú külső védelemről ejtünk szót. Természetesen ezúttal is Szabó Roland, a Prémium Autókozmetika vezetője lesz segítségünkre.

– A következő hónapokban szeretnék bővebben foglalkozni, gyors tippeket adni az autó külső védelme kapcsán, de elsőre nézzük meg a rendelkezésre álló legtartósabbat – kezdte Roland.

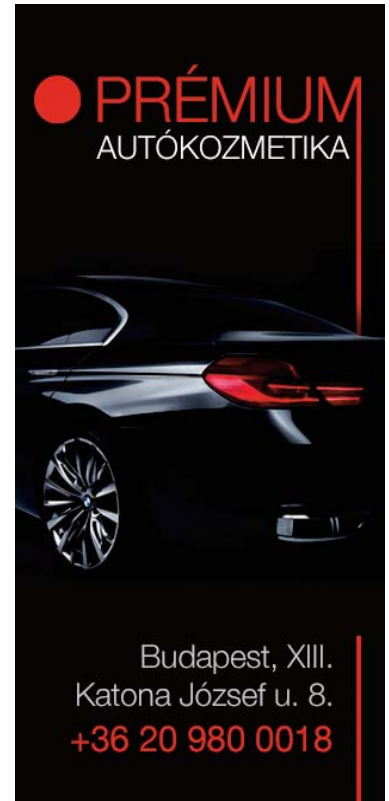

Kerámia bevonat

– A kerámia bevonat a ma ismert legjobb kémiai védelem. Sok márká fellelhető a piacon, mi több évnnyi kísérletezés után találtuk meg a számunkra legmegfelelőbbet, amely 3-5 évig is a felületen marad, így tökéletesen véd. A vé-

delmet itt úgy kell érteni, hogy időt nyerünk arra reagálni, ha valami a fénnyezésre kerül. Ha 100%-os védelmet szeretnénk akkor érdemes az autót előbb átlátszó fóliával bevonni körbe, majd a fóliát ellátni kerámia bevonattal. A fólia kiváló a fizikai hatások, például kavics felferődés ellen, míg a bevonat a bogarak ellen tud ellenállóságot biztosítani. Fontos hozzátenni, ez sem csodaszer, s ha a valaki a géptetőn és lökhárítón bogárral tele teszi le az autót több napra, akkor az előbb, vagy utóbb még így is nyomott hagy, és egy sima mosással nem fog eltűnni. Ha pedig ez bekövetkezik, a fénnyezés korrekciója következik, azaz a többlépcsős polírozás.

Roland beszámolt arról, hogy a kerámia bevonat valójában már egy harmadik generációja a fénnyezés-védelemnek. Ráadásul ugye nem a legolcsóbb. A második generációs, és régebben nagy sikernek örvendett megoldás a nanowax. Ezek az anyagok is nagyon jók, azonban már lényegesen olcsóbbak, viszont egy helytelen mosás nem megfelelő samponnal, és vége nekik. Tartóssága általában 3-6 hónap. Az első generáció és egyik legrégebbi a karnuba waxok, 2-4 hétig jók, nagyon szép, magas fényt adnak, de a kémiai védelmük jócskán elmarad a modern anyagokétól. Megtűntük, hogy a kozmetikában mindhárom anyagot használják, mindegyik szeretnek dolgozni, a tartósság és ára miatt a nanowax a legkeresettebb, de rengeteg új, vagy nagy értékű autóra kerámia bevonatot is alkalmaznak. Legközelebb a beltéri anyagvédelemmel foglalkozunk.

Eltakaríthatjuk az internetes lábnyomainkat

A folyamatban lévő COVID-19 válság alaposan megváltoztatta a digitális életet, s miután még nem tűnt el a járvány, nem is térünk vissza teljesen a korábbi szokásainkhoz. Még több letöltött filmet nézünk otthon. Nőtt az online játékokra, vásárlásra közösségi média böngészésére fordított idő. S jóval többen rendeltek ételt is onnan, ahova korábban csak beszéláltak. Ez pedig azt jelenti, hogy egyre nagyobb figyelmet kéne fordítani az adatvédelemre és a biztonságra.

– Mindig fennáll az esélye annak, hogy az adataidat egyszer ellened fogják fordítani - mondta Gal Ringel, az izraeli Mine startup cég társalapítója. S utalt arra, hogy az előző hónapban az EasyJet légitársaságot érte hackertámadás, mely során 9 millió utas email címéhez és utazási adataihoz illetve kétezer felhasználó kártyaadatához fértek hozzá illetéktelenek. Ringel kiemelte, hogy a 2018 májusában elfogadott, európai általános adatvédelmi rendelet (GDPR) rendkívül fontos, mert „a történelem során először határozta meg, hogy személyes adataink a mienk”.

Azonban a GDPR hiába határozta meg a személyes adatok fogalmát és ad lehetőséget arra, hogy a tulajdonosok rendelkezzenek ezekről, gyakran még mindig nincs fogalmuk arról, ha egy cég begyűjtötte a személyes adataikat.

Az izraeli Mine segíti a felhasználókat a személyes adataik visszaszerzésében. A programnak köszönhetően megtalálhatják digitális lábnyomaikat, és támogatást kapnak, hogyan törölhetik azokat.

Ringel elmondta, március és május között, 35 ezer felhasználó részvételével hat országban (Izrael, Franciaország, Olaszország, Németország, Egyesült Királyság és az USA) mért adataik szerint a

koronavírus 55 %-kal növelte az adatforgalmat. A felmérés szerint ebben az időszakban mindenhol a – beszélgetésre, oktatásra, távleadásra stb. alkalmas - Zoom-ra regisztráltak legtöbben. A Netflix végzett a harmadik helyen végzett. Jócskán megnőtt szinte mindenhol a Spotify előfizetőinek száma is. Az USA-ban a Walmart, míg az Egyesült Királyságban a Tesco szórta. Izraelben meglepő módon a Zoom mögött a Bituach

Leumi nemzeti biztosítási szervezet végzett, köszönhetően azon munkanélkülivé vált embereknek, akik az interneten intézték a segélyüket.

A koronavírus járvány miatt az emberek több érzékeny személyes (pénzügyi és egészségügyi) információit osztottak meg. Viszont szeretnék tudni, a vállalatok milyen adatokat gyűjtöttek róluk és mire használják.

A Mine szerint egy átlagos felhasználót digitális lábnyomai 350 céghez kötik. Egy újságíró az alkalmazással 200 szolgáltatót talált, ám az izraeli karanténidőszak után ez a szám 607-re nőtt.

Rigel beszélt arról, hogy alkalmazásuk két folyamatot futtat: mester-séges intelligencia segítségével összegyűjti, hogy a szolgáltatók felhasználási alapelvei alapján milyen adatokhoz férhetnek hozzá. Illetve az egyes email-fiókok alapján megvizsgálja, a felhasználók milyen cégekkel állnak kapcsolatban.

A GDPR értelmében mindenkinek joga van azt kérni a cégektől, hogy töröljék az adatait. De a programmal felhatalmazhatja a Mine rendszerét is, amely eddig 300 ezer „felejtene el” kérelmet küldött el felhasználói nevében.

(Forrás: <https://nocamels.com>)

Karanténbeszélgetések: a történelem olyan, mint ha egy kielboat-ban eveznénk...

Március 23-án, az önkéntes karantén elején beszélgetett először a <https://erabbi.blog.hu> –n **Dési János**, a Pesti Sólet állandó szerzője, **Frölich Róbert**, zsinagógánk főrabbija, illetve **Gábor György**, az OR-ZSE vallásfilozófus professzora. A trió ebben a hónapban is számtalan érdekes témát vesézett ki, ezekből adunk egy rövid kivonatot. Szó esett arról, hogy ki alakítja a történelmet a zsidó felfogás szerint, van-e szabad akaratum és ha igen, az mire elég; miért hasonlítanak a különböző kultúrákban egymáshoz az ünnepek. És arról is, miben mások a zsidó ünnepek, mint a más kultúrkörben lévők. Terítékre került az ókori nők szerepe, a zsidó hagyományokban is. Évadzárásaként pedig nézői kérdésekre kaptunk válaszokat.

Tartsanak velünk, kövessék a blogot, hallgassák meg/újra a kultúrtörténeti eszmecsereket!

A zsidóság történelemképe a mőzesi könyvekhez köthetőek. Egyrészt, mert a legrégebbi írott emlék. Másrészt, Mózes búcsúbeszédében is a történelemben helyezi el a pusztai vándorlás 40 évét – kezdte dr. Frölich Róbert az első beszélgetést.

Gábor György hozzátette, máshol a történelemszemlélet csak később alakult ki, s eleinte az idő fogalma sem volt lényeges, mert minden ciklikus, körforgásszerű volt. Míg a zsidóságnál lineáris a felfogás, s ez már a kezdetekben jelentős szerepet játszott. Az Ő.való is egy fontos történelmi eseményben helyezi el magát. /Én vagyok a Te istened, aki kivezetett Egyiptomból, a szolgaság házából... De Mózesnek elmondja azt is, ő jelent meg Ábrahámnak és Izsáknak is. Tehát visszaül régebbi idők, így megvan a kontinuitás./

Nem sokkal később, Gábor György kiemelte, I.ten nem büntet kollektívan, így a holocaust sem közös büntetés. Ez a gonoszságra képes ember produkciója! Az emberi szabad akaratot igazolja, hogy nélküle nem lehetne a felelősségről beszélni, hiszen akkor az adott tett eleve elrendelt lett volna.

Főrabbin kiemelte, bár a szétszóratást is isteni büntetésként élték meg a zsidók, de ott sem volt szó erről. Mind az első, mind a második Szentély pusztulása esetében egy lázadó vazallus államot tettek helyre. A második idején máshol bántatlanul éltek zsidók – sőt, Rómában is! S ekkor szó sem volt arról, hogy tervszerűen kiirtsanak egy népet. Sem a Szentélyek pusztulása, sem a holocaust nem büntetés. Miként Izrael megalakulása, vagy éppen a második Szentély felépítése sem isteni beavatkozásra történt, hanem az emberei akaratnak köszönhető. Csak annyi köt-

hető I.tenhez, hogy lehetőségünk van választani a jó és a rossz között, hogy ezzel miként élünk, az már a saját felelősségünk.

– A történelem olyan, mint ha egy kielboat-ban eveznénk – hozott egy érdekes hasonlatot professzorunk. – Van célunk, látjuk a múltat, de a jövőt nem láthatjuk. Nem csak tíz évre nem látunk előre, de azt sem tudjuk, mit hoz a holnap...

Második alkalommal a különböző vallások ünnepeiről esett szó. Főrabbin elmondta, igazán speciális zsidó ünnep talán a szombat. A pihenőnap, amely kilépés az állandó mókuskerékből, illetve meghoszszabbítja az életet.

Gábor György beszélt arról, hogy az emberi életnek ritmusa van. A ritmusokat meghatározzák a változatlanul folyó napok, s pihenőnapok. Bár minden ünnep speciálisan zsidó ünnep, azért persze tudunk áthallásról is. A görögök és a rómaiak csodálkoztak is a zsidókon a szombat miatt, hiszen akkor nem volt szabad nap.

Frölich Róbert hangsúlyozta, az is lényeges, hogy az évet miként számoljuk. A zsidó naptár abban is eltér a Gergely-naptártól, hogy lunáris és nem soláris, azaz holdhó-

napokat számol – némi korrekcióval. Ezért nem csúszik el a Chanukka decemberről nyárra, vagy tavaszra. A zsidó ünnepeknél a három zarándokünnep (pészách, sovujasz, szakkajsz) nem csak szakrális-, de természeti ünnep is. Az őszi betakarítást nem lehet nyár elején megtartani.

Megtudtuk, hogy eleinte szinte mindenhol az ünnepek természeti-

Gábor György arról beszélt, hogy a Próféták könyvében a feleség Izrael, vagy Jeruzsálem képében jelenik meg. Ezek alapján nem lehet azt mondani, hogy a zsidóságban sokadlagos a nő szerepe. Ráadásul a nőnek a család – összefogása – szempontjából is hatalmas szerepe van. De a tórai történetekben is ott vannak a hihetetlen női hősök, az ősanjától kezdve Eszteren át Deborahig. Persze ők sem hibátlanok, ahogy férfi társaik, és mi sem. Azonban az ókori zsidó hősnők aktívak, először a történelem során. De még a mellékszereplők (Támár, Rácháb) is kiemelt szerepet kapnak. Rácháb története azt is igazolja, tisztességtelenné tartott ember is sokat tehet a közösségért.

A mindennapokban is fontosak lehetnek a nők, hiszen másként nem lehetett volna női bíra, de több női próféta sem. S Ábrahám is hallgatott feleségére, Sárára.

Tizenöt – sokunk számára rendkívül tanulságos – beszélgetés után, a nyári szünet előtti utolsó alkalommal Szunyogh Szabolcs, Harsányi Eszter, Abrusán Kriszta és Záhonyi Enikő kérdésre válaszolt a szokott hármas. Felmerült, hogy összeadna-e a rabbi hüppe alatt valakit egy katolikus pappal együtt, vagy hogy tényleg parókában alszanak-e a zsidó nők, illetve az ortodoxok miért nem ismerkednek, találkoznak a házasság előtt. Akadt, aki arról érdeklődött, hogy a régi világban milyen sportot űztek a zsidók, különösen a nők. Azt megtudtuk, hogy fontos apai feladat volt, hogy a gyerek tanuljon meg úszni, ami nem biztos, hogy pusztán csak az úszást jelenti. De, hogy erre, illetve a többi kérdésre mit is feleltek előadaink, kiderül, ha megnézzük ezt a részt is a <https://erabbi.blog.hu> oldalon.

mezőgazdasági jellegűek voltak. A természeti ritmika fontossága is előkerül ezzel.

Sovujasz nem csupán a Tóraadás (a törvény) ünnepe, de a Pészách óta tartó 7 hét lezárása is.

A különböző vallások ünnepei mutathatnak hasonlóságot, de nem csak azért, mert az egyik esetleg átvette azt.. Azért is, mert az emberi tudat mindenhol azokra kérdésekre keresi a választ (élet-halál, boldogság-gyász, háború-béke), azok a problémák foglalkoztatják stb., csak más képekkel felelnek.

Nők a zsidó történelemben lesz a téma, s Éva már rögtön az elején megváltoztatta a Teremtés menetét. Nélküle talán még ma is ott ülnénk az Édenben... – nyitott Dési János.

Ismét együtt, a Dohányban!

Június 19-én, hosszú idő után első alkalommal végre nem a zoom-on, virtuálisan, hanem a valóságban is együtt imádkozhattak körzetünk tagjai. Bár járvány miatt a kötelező köröket (láz mérés, maszk) meg kellett tenni, az arctakarás ellenére is látható volt, a mosoly, az öröm, hogy végre személyen is találkozhatunk a Dohány utcai zsinagógában. Nem meglepő, hogy főrabbin, dr. Frölich Róbert is arról beszélt – többek közt -, hogy milyen jó 3,5 hónap után visszatérni. Az első közös ima előtti pillanatokról több képet találnak honlapunkon:

<http://www.dohany-zsinagoga.hu/?p=2919>

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Esküvő a kertben!

Endler Judit és Singer Für Emil eredetileg március 22-én házasodott volna össze a Dohány zsinagóga kertjében. Ám a járvány közbeszólt. Minden program, így ez is elmaradt. Aztán szinte napra pontosan három hónappal később – zsinagógánk megnyitása után két nappal -, június 21-én csak megtarthatták az esküvőt. A szertartáson nem csak a kile tagjai jelentek meg, s tartottak ki végig, a szakadó eső ellenére is.

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádel Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000

IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Dési János

Jeruzsálemi érem a nyakamban

Szeretem azt az otthonosság érzetet, ahogy Izraelbe megérkezem. A már fentről kedves táj, aztán az ismert szagok, képek, hangok kavalkádja. A jóleső gondolat, hogy tudom melyik buszra kell szállni – és persze az otthonosság magabiztosságával nyilván elrontom ezt rendszeresen. Tudom, hogy melyik állomás után kell leszállni, és ha Jeruzsálembe érek, akkor a Falhoz és a zsidó piachoz a Jaffán azonnal el kell mennem. Nagyképű örömmel tölt el, hogy van izraeli telefonszámom és a telefonomban jó pár helyi barát, akit mindjárt felhívhatok, hogy akkor holnapután hétkor megint a Saronában? Az olasz vendéglőnél?

De most kivételesen nem dicsekedni szeretnék azzal, hogy mennyire jó szokott nekem Izraelben lenni, hanem elmesélem gyorsan, milyen volt az első utunk, éppen 31 évvel ezelőtt. Jaj! Több mint egy emberöltő, Izrael Állama legújabbkori történetének tekintélyes része. Izraelről mindig is tudtam, hogy fontos, s azt is, miért fontos – és a nyolcvanas években már jövő-menő barátok és rokonok elbeszéléséből az is kiderült, hogy csodás. Így aztán 1989-ben két kitűnő barátommal, Pistivel és Öreggel elhatároztuk, hogy elutazunk oda, és könyvet írunk arról, milyen is a zsidók országa – amiről azért a magyar első nyilvánosságban őszintén addig kevésbé lehetett beszélni. Nagy terveink voltak és kevés pénzünk.

Az ötletünk az volt, kibucokba fogunk majd bekéredzkedni, főleg olyanokba, ahol magyar nyelvűek is élnek – hogy ezzel is egyszerűsítsük az interjúkészítés menetét. A vonalas telefonok és telexek világában sikerült is megszerveznünk a túrát. Bár a helyszínen elég hamar feladtuk, hogy tényleg könyvet írjunk. S nem azért, mintha nem lett volna elég téma. Hanem talán az volt az ok, hogy túl sok is adódott. Feltárult előttünk egy addig csak nagyon felszínesen ismert világ – még ha Öreg többször is járt már addig Izraelben – ahol annyi mindenre csodálkoztunk rá, hogy nem tudtunk volna választani.

Kezdődött Maabarot kibucban, közel Netanyához, ahol sok Romániából érkezett ember élt még. Már maga a kibuci élet is egészen meglepő volt – pedig akkor már régen túljártak a teljes személyes vagyontalanság és egyenlőség korszakán. A mi szocialista Kelet-Európához szokott szemünknek már-már fényűzőnek tüntek a kibuci medencék feszített víztükrei a pálmafák alatt, a reggeliző hely soha ki nem fogyó terülj-terülj asztalkámja a zöldségek és gyümölcsök végtelen sorával. (Hja, akkor Pesten még a banán is ritkaságszámba ment.) S az a lelkesedés, hogy itt tényleg önként csinál mindenki mindent és még nevet is hozzá.

Aztán Dvir kibucban az államalapító idős cionistákkal való beszélgetés a kezdeti évekről. A szegénységről, a lehetetlen körülményekről, amelyekből évek alatt sikerült kitörni. Dvir

kalandjainkat Cvi Erez avócadótermesztő, és történész szervezte, aki Budapesten még a negyvenes években édesapám osztálytársa volt – s barátságuk és kapcsolatuk határokon és történelmi viharokon át is megmaradt. Ahogy aztán nekem is Cvi barátsága sokáig – többször laktam nála az elkövetkező években és hosszú-hosszú ideig gondosan elküldte nekem az Új Keletben megjelent cikkeinek „kivágatát”. Dvirig csak irigyeltük Izraelt. Dvirtől kezdve kezdtük megérteni, hogy micsoda erőfeszítések kellettek ahhoz, hogy a sivatag közepén, elenséges környezetben egy ilyen ország létrejöjjön.

Nem, nem csodaország, nem hibátlan ország – mert bárhová mentünk, vendéglátóink lelkesen és megállíthatatlanul sorolták, mi a bajuk a politikával – ettől persze még izgalmasabb és vonzóbb lett nekünk ezt a világ. Hiszen Magyarországon éppen hogy csak kezdett szárba szökkenni a demokrácia – kevésbé voltunk hozzászokva az efféle lelkes, öntudatos és nyílt politizáláshoz.

S bár a könyvről lemondtunk, de igyekeztünk a szokásos turistalátványosságokon túl minél többet megismerni az ország életéből. Odame-részkedtünk például a szélsőséges telepések egyik meglehetősen arabellenes képviselőjének, Kahane rabbinak a tüntetésére. Addig még igazi tüntetést sem sokat láttam tisztes rendőri rohammal pláne nem. És még azt sem tanultam meg, hogy az izraeli tüntetések nagyon lármá-

sak, nagyon vadaknak tűnnek – de általában azért mégiscsak mindenki vigyáz a másikra. Azért csuklottam kettőt, amikor kiderült, hogy a géppisztolyukat a hátukra vető, teli torokból kiabáló tüntetők éppen az újságírókat szidják, mikor hátba veregetett egy tagbaszakadt fegyveres. Csak azért szól – mondta szép angolsággal, látván, ahogy egy fényképezőgéppel sündörgök köztük, – hogy álljak ide elé, majd ezt a fickót itt arrébb lökjük – mert így jobb képeket fogok majd készíteni.

Aztán másnap egy arab faluba hívtak meg minket beszélgetni. Az öreg burnuszos családfő, amikor gyönyörű háza előtt meglátott minket, a botját rázta felénk és hatalmas átkokat szórt ránk. A fiát – a vendéglátónkat, aki egy zsidó-arab megbékélési szervezet tagja volt – előző nap egy kávéházban egy izraeli katona úgy orrba vágta egy puskatussal, hogy csúnyán betört az arca. Később kiderült, a katona legjobb barátját pár napja lötték agyon valahol – az első intifáda napjait éltük.

Azt, hogy Jeruzsálembe eljutni mit jelentett nekünk el sem mondom – aki járt már arrafelé, tudja, hogy miről is beszélek. (Ráadásul többször megírtam a Dédapámmal a Szentföldön sorozatomban. Adler Illés rabbi dédapám ugyanis 1904-ben járt a Szentföldön, „közös” kalandjainkat dolgoztam föl.)

Az intifada idején az Óváros arab bazárja csak sabször nyitott ki – amúgy sztrájk volt egész héten. Mi, mint rendes szegény emberek, egy olcsó kis emléket akartunk venni. Egy kis „háj” éremre alkudtunk az arab kereskedőnél. Aki egyszer csak azt kérdezte tőlünk: Milyen nyelven beszéltek egymás közt? Találd ki! – feleltük. Jó – mondta üzlettársunk – kezdjétek el számolni a ti nyelveken.

Pisti még háromnál sem tartott, amikor a kereskedő boldog mosollyal közölte a megfajtást: magyarul.

Mint elmagyarázta, a házban, ahol lakott Jeruzsálemben, élt egy öreg néni Magyarországról, aki rendszeresen sütött a házban lakó gyerekeknek, akiket eképpen hívott: egy-kettő-három – gyerekek, kész a pite.

Az érem, amit akkor vettünk, azóta is itt lóg a nyakamban.

Szentgyörgyi Zsuzsa

Bekerülni Isten Könyvébe - Erdős Pál (1913-1996)

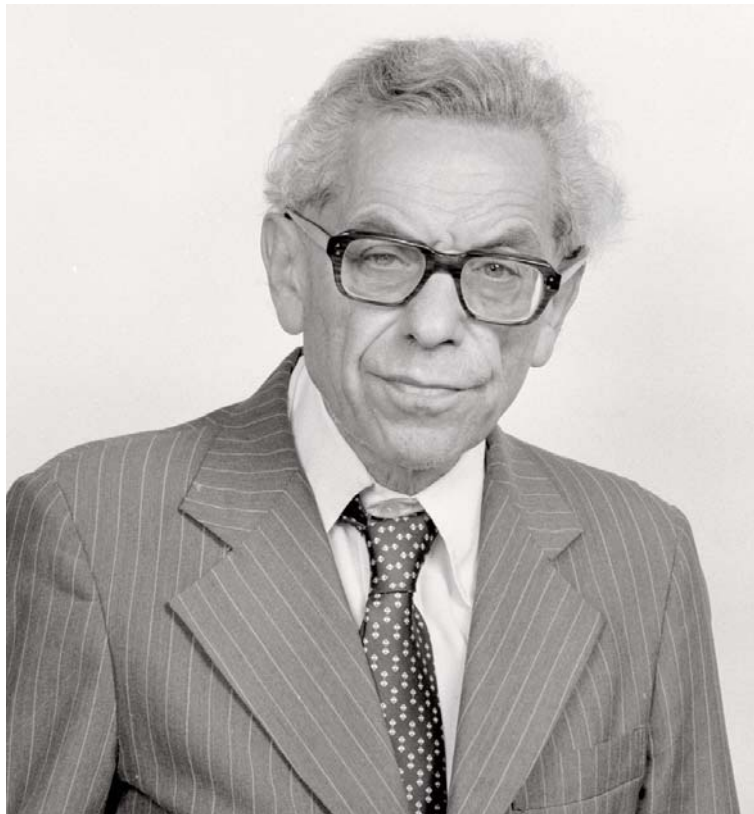
„Óriások vállán állok” – vallotta szerényen a maga is óriás fizikus, Isaac Newton. Egy igen neves amerikai matematikus, Paul Winkler ezt így egészítette ki: „Azért látok egy kicsit messzebbre, mert magyarok vállán állok”. Közülük is elsősorban Erdős Pálra, a valóban rendkívül nagy hatású zsenire gondolt, több mint 1500 cikk és könyv szerzőjére. Fantasztikus szám, de ennél is egyedibb, hogy csaknem harmadát, 485-öt közösen, társszerzővel alkotta.

A matematikusok e nem ritka jelenséget is számszerűsítették: aki Erdőssel írt közös cikket, az Erdős-száma 1 lett. Ez hatalmas büszkeséget jelent/ett. Ha olyannal publikált, akinek 1 volt a száma, az övé 2. Még ez is dicsőséges értéknek számít a kutatók között. /Einsteinnek is „csak” kettő az Erdős-száma./ Sőt, a matematikusok tovább is léptek. Sokaknak több közös cikkük is megjelent, ezért az 1-et e számossággal osztották, s minél kisebb a kapott tört, annál dicsőségesebb a közös munka. A nemrég eltávozott kiváló magyar matematikusnak, Hajnal András akadémikusnak (1931-2016) a rendkívül kiemelkedő 1/55 az Erdős-száma!

A középosztálybeli pesti zsidó családba született (mindkét szülője matematika tanár volt) Palit féltő gonddal nevelték, azért is, mert két nővére tragikusan korán, egy járványos betegségben elhunyt. Szülei, tanárai, nemkülönben a körülötte kialakult baráti köre hamar felismerték kiemelkedő tehetségét. Már négyévesen rájött, mit jelentenek a negatív számok! Az átlagos ember számára fantasztikus volt gondolkodásának sebessége, tudása, memóriája, új dolgokat rögtön felismerő képessége.

Szerencsém volt személyesen is találkozni vele. Pali bácsi szívesen járt Anyukával, imádott édesanyjával az Akadémia mátraházai üdülőjébe. Ott kerültem össze vele bridzspartiban. Történetesen párok lettünk és én meglehetősen aggódva gondoltam el, vajon hogy fog játszani a „szórakozott tudós”. Nos, remekül játszott, mi több, akár hat partival azelőttre is pontosan felmondta a leosztásokat. Amellett szerette a sakkeladványokat is, főként az akkor még alig ismert, nagyszerű távol-keleti játékot, a go-t, melyet ő ismertetett meg Magyarországon.

És felbukkan egy másik, jellemző emlékem. A repülőtéren vártam távoli országból hazatérő férjemet. Későre járt, a gép késett. Megörültem, amikor megláttam a kiváló matematikus házaspárt, Hajnalékát.

Kit várnak? – kérdeztem. „Hát Pali bácsit” – volt a természetes válasz. Mert valóban, a szinte örökké úton lévő – és nem mellékesen, utazásai közben nagyszerű matematikai gondolatokat, irányzatokat meghatározó sejtéseket, vagy éppen bizonyításokat kigondoló – Erdőst a világon mindenütt tanítványok és munkatársak várták szeretettel, hogy velük töltsön néhány napot, dolgozzanak együtt, írjanak egy, vagy akár több közös cikket. Majd a bolygó zsidó ismét útra kelt, olykor egy hónap alatt akár kétféle országba, egymáshoz nem is közeli országot bejárva, előadásokat tartva, dolgozva földön és levegőben egyaránt.

Így száguldozott – egész vagyonát tartalmazó két bőröndjével – országról-országra, sőt másik kontinensre is, nem ritkán néhány napon belül. Ez a cikázás különösen élete második részében alakult ki, amikor szűk látókörű amerikai hivatalnokok megtagadták a szókimondó, nézeteit soha be nem burkoló zsenitől a letelepedést. Kétségtelen, a hidegháború korszakának egyik nagyha-

talmával sem rokonszenvezett. Így írt róla egyik neves matematikus társa: „Soha nem lehetett tudni, hol van Erdős, még azt sem, melyik országban. De abban mindenki biztos lehetett, hogy az év során mindenhol megfordul”.

Alapvető értékeket alkotott a számelméletben, a korábban még újnak számító, ám manapság már az informatika mindennapi kenyerét jelentő gráfelméletben, a kombinatorikában. Munkásságát jeles díjakkal is elismerték, Ezek közül is kiemelkedik a matematika Nobel-díja, a Wolf-díj. Az 1984-ben neki ítélte díj szép pénzzel is járt. Ám Erdőst sosem érdekelte a pénz, általában rögtön el is szórta. Az abban az időben igen jelentős 50 ezer dollárból 30 ezret rögtön a haifai Technion Egyetemnek adományozott, a szülei emlékére. De a többi is szétosztogatta, végül csak 720 dollárt tartott meg. Egy – maga is jeles matematikus – az amerikai Ronald Graham lett végül önkéntes „könyvelője, pénztárnoka”. Így emlékezik erről Erdős életrajzírója, Bruce Schechter (a könyv magyarul is

megjelent, Agyam nyitva áll címmel): „... Ron jó néhány órát azzal töltött harminc éven át, hogy Erdős gyökértelen életének pénzügyi és hivatalos dolgait intézte”. Erdősnek soha nem volt folyószámlája. Ha kellett neki pénz, mert például, szokása szerint, pénzzutalmat ajánlott fel az őt foglalkoztató matematikai problémák megoldására, és oda is adta, ha valaki jó megfejtést hozott, tehát ilyenkor egyszerűen kölcsönt kért Grahamtól. Amit aztán mindig meg is adott, amikor pénzhez jutott. – Erdős, mint a régi idők királyai, különböző összegeket ajánlott fel a problémák nehézségi szintjétől függően. A legkönnyebb problémák csak egy-két dollárt értek, de 10 ezer dollárt is felajánlott, ha egy problémát „reménytelennek” ítélt – emlékezik róla a „pályázók” egyike.

Bár a matematikus élete nagy részét hazájától távol töltötte, itthon is jeles kitüntetésekkel és természetesen, akadémiai tagsággal ismerték el: Kossuth-díj, 1958, Állami díj, 1983, valamint a Magyar Tudományos Akadémia legmagasabb kitüntetése, az MTA aranyérme, 1991.

Erdős kereste a bizonyításokat, számos sejtésén kívül. Méghozzá a legszebb bizonyításokat, amelyek, szerinte, benne lehetnek a Könyvben! Gyakran mondogatta: „Istennek van egy végtelen könyve, benne minden tétel és annak legjobb bizonyítása. Néha azt mondom, talán Istenben nem muszáj hinni, de a Könyvben igen”. Szerinte „a legjobb bizonyítás az, amely a legegyszerűbb és a legelegánsabb”, bár elismerte azért, hogy „néhány esetben nem is olyan egyértelmű ez a definíció”.

Különös ember volt ez a matematikus óriás, egyszerre nyitott a világ aktuális problémáira és keményen szigorú az alsággal, főleg a nagyhatalmi törekvésekkel szemben. Mindenképpen, büszkéek és boldogok lehetnek azok kortársai, akik ismerhették, és főleg, akik együtt dolgozhattak vele, és akiknek – az ő gondolatai, ösztönzése nyomán – egy-egy bizonyítása netán bekerülhetett Isten Könyvébe.

BODEGA BUDAPESTEN – Iebuj vagy egzotikum

Az első világhálózat megjelenése a Fővárosban

Bő egy éve új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Az elmúlt századelő sikersztóriájáról a bodegákról olvashatnak. Ám ne holmi rozoga bádogdobozokra gondoljanak, hanem a kevesebb pénzzel rendelkezők egyik kedvelt vendéglátóhelyeire.

A „bodega” sokjelentésű szó. Mindenki azt gondol róla, amit ismerete, kultúrája, otthonról kapott úticsomagja diktál. A legtöbb ember olvasatában a szó azt sugallja, hogy nem egy szilárd alapokon nyugvó épület, csak egy rozott bódé, amit ideiglenesen összeütöttek – azaz BODEGA. Egy dologban egyeznek a vélemények – ez egy „alsórendű” valami.

A bodega szó forrása

A magyar nyelv értelmező szótára szerint a „spanyol eredetű bodega - borozó, falatozó, italmérés, talponálló örbódé, kalyiba”. Nagy tévedés azonban azt gondolni, hogy csak „átvett”, spanyol-olasz-francia szokásokból elcsent elnevezésről lenne szó. Budapesthez és országunkhoz több mint száz éve jól kapcsolódik ez az üzleti – vendéglátási forma.

A másik – legalább ennyire hivatalos – gasztronómiai forrásunk Krúdy kiapadhatatlan szótára, Bodega címmel 1917-ben újságcikket is írt, és stílusához híven romantikus, kellemes helynek titulálta, „...az úgynevezett bodegákat is felkereste a férfinép, ahol fehér kötényes, kíváncsok fehérszemélyek mosollyal fogadták a vendégeket, és a hátulsó kis szobába tessékelték. Hívták az ilyen helyet ízeltőnek is, falatozónak is; a mostani fővárosi büfék szomorú, szegényes maradványai a régi dús bodegának.”

Krúdy (szerintem) legjobb regényében, a „Boldogult úrfikoromban” címűben a vendéglős egy legendás szepesi bodegástól, Faykis úrtól tanulta a mesterséget, és hihetetlen szép emlékeket hozott magával a Felvidékről. A regényben a jó vendéglősi tetteit – amit a vendégei oly nagyra értékelték – minden részletében a bodegás példákkal indokolta.

Biztos azonban, hogy minden bodega szó (és vendéglátási fogalom) jelentése-értelmezése helyénvaló, mert akkori, vagy olyan mértékű információ alapszik, melyhez az emberek hozzáfértek. Ady életének kutatói a nagyváradi éveknél sokszor beszámolnak a költő bodegalátogatásairól, ahonnan kápatosan került elő, és a bodega a rossz kocsmá színónimája lett. (Igaz, Adyról szólva sorra keverednek az írásokban a váradi kocsmázás és a budapesti Három Holló bodega-beli tivornya emlékeztetése.)

Sokáig folytathatnánk az irodalmi említéseket és félre-értelmezéseket a vendéglátási színvonal szerint is széles spektrumban lévő bodegákról. Sőt egy másik, a színházi világban „bodega” is előkerült, mert a bádoggal fedett, fából épült segédszínházakat így titulálták. Például a városligeti színpör elődjét, Feld Zsigmond

kisszínházát is bodegaként emlegették a kortársak Krúdy szerint.

A kettősséget jellemzi, hogy „bodega” kiírás, „részleg” egy kaszinóban, vagy étteremben nem minőségi különbséget jelentett, hanem azt, hogy az egész éjszakai kaszinó-szórakozások mellett volt egy egyszerűbb (és olcsóbb) kiszolgálási mód, egy büfé is az intézményben. Néhány tulajdonosnak már száz éve eszébe jutott, hogy a felsőbb réteg mellett jó lenne, ha az egyszerűbb polgárok is nála hagynák a pénzüket... Ez a mai napig működik Bécsből Londonig és Nizzától Belgiumig – sok elegáns étterem is viseli a Bodega (fő-, vagy kiegészítő) nevet.

Mindezzel szemben a spanyolok hihetetlenül büszkék egyik felfedezőjükre, a Limában született Juan Francisco de la Bodega y Quadra (1744-1794) haditengerészeti kapitányra, aki többek között Alaszka feltárázásában is jeleskedett. Róla kapta nevét a Bodega Bay, egy csodálatos és népszerű öböl San Franciscótól északra.

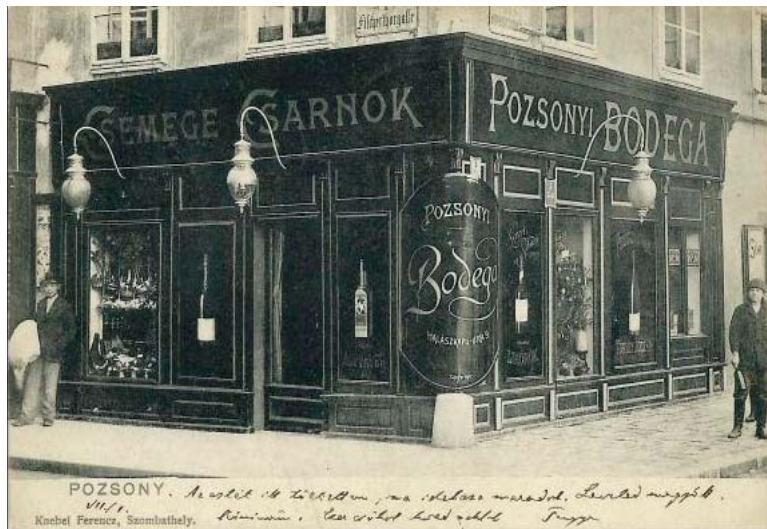
Nem mellékesen: a spanyol és portugál borászatokban a borospincéket, a hordók és palackok tárolóhelyét a mai napig is így nevezik. Továbbá a bodega név hétköznapivá válásához is van egy kis adalékunk. A híres spanyol sonkák ismerete (egyesek szerint élvezete is) művészet. A fő kategóriákról a következőket érdemes tudni: „Két nagy márká létezik, a Jamon Serrano és a Jamon Iberico. A serrano

sonka fehér, az iberico fekete ibériai félvadsertésből készül. A Jamon Serranon belül három minőségi kategória található. A Bodega érlelése 9-12 hónapig, a Reserváé 12-15 hónapig, míg a Gran Reserváé minimum 14 hónapig tart. A serrano kifejezés egyébként hegyit jelent, onnan ered, hogy régen hegyi szelcsatornában száradtak a sonkák.” A „Bodega” minőségi kategória azt jelenti, hogy köznévvé vált - az ilyen körülmények között árusított sonka jellemzésére is szolgál. Kisebb ideig érlelt, jól fogyasztható és eltartható, tehát a helybeni étkezéseket is jól szolgáló sonkafajtát nevezték el az eladási-vendéglátási módról, és a Bodega Company üzletében mindenütt lehetett vásárolni és fogyasztani belőle.

The Continental Bodega Company

A hajdani vállalat keletkezéséről sokkal kevesebbet tudunk, mint későbbi működéséről. Belga üzletemberek körében született meg az ötlet (tán már a közös Európára gondolva?!), hogy a jellegzetesen spanyol értékesítési formát egy bolthálózat kiépítésére használják fel. A belga kereskedők 1879-ben alapították a vállalatot. Megnézték, milyen egy igazi bodega Madridban és Sevilleben, majd lemásolták és abban az évben ki is nyitották első üzletüket Brüsszelben. Hamarosan az ország több városában is megindult a sikeresnek bizonyult bodegák létesítése.

Néhány évvel később fiálékat nyitottak szerte Európában (ez volt az eredeti terv is, amit a Continental név bizonyít), kiemelten az Osztrák-Magyar Monarchiában (bécsi központtal), Dániában, Hollandiában, Svájcban (zürichi központtal), Németország 10 városában, valamint Batávia és Surabaya gyarmatokon.

A század vége felé már olyan népszerű volt a cég, hogy a számos európai kiállításon külön pavilonokat építettek és bennük a legforgalmasabb büféket és boltokat működtették.

A divatossá váláshoz hozzátartozott a kiváló reklámmunka: kitűnően tervezett címer és cégemléma, remek prospektusok, képeslapok, újsághirdetések és reklámtáblák készültek.

A „Bodega” üzlet Budapesten

A magyarországi leányvállalat elindulásáról elsőnek Mikszáth Kálmán „Országos Hírlapja” informálta a nagyérdeműt 1897. december 13-ai számában:

„Kereskedelmi cégjegyzések, Új cégek; Budapesti törvényszék: The Continental Bodega Company, bizomány raktár, borkereskedő, Budapest.”

Január végére megnyílt az ország első üzlete Budapest belvárosában, a Kossuth Lajos utca 18. sz. alatt, az Országos Kaszinó tőzomszédságában. A Semmelweis (Újvilág) utca sarkán álló ház története még a belváros mozgalmas élete mellett is izgalmas, mert több nevezetes cégen (pl. a híres Weiss divatház) kívül itt működött Magyarország első nőgyógyászati klinikája az utca névadójának vezetése mellett

- a korábbi kétemeletes házban. Az eléggé rozszant, ezért lebontott épület helyén 1896-ban készült el az új négyemeletes bérház Czigler Győző neves építész tervei szerint a rá igen jellemző stílusjegyekkel, és hamar az akkor még elegáns bevásárló utca felkapott épülete lett. Weiss Gyula „confectio” áruháza a sarok-helyiségbe költözött, mert az utcafrontiban megnyílt Kasznár Nándor Magyar Világ kávéháza. Kasznár úr arra volt a legbüszkébb, hogy minden berendezési tárgyat és eszközt hazai iparosoktól vásárolt - innen ered a név is -, és semmiért nem kellett Bécsbe rohángálnia, ahogy azt más kávéházak tették és hirdették. (Sőt, később a bécsi Kasznár étterem berendezési tárgyait is főként magyar mesterek szállították!) Ennek helyén, jelentős átépítés után nyílt a Fórum mozi, mely fiatal korban - már Puskin névvel - rengeteg élményhez juttatott engem is.

Az emeleten máig működő vívóterem volt az épület átadásától kezdve, illetve 1870-ben, még a régi épületben kezdődött itt az ok-

tatás. Állítólag ez Európa legrégebbi ilyen vívóiskolája. Az orvosi egyetem sportköre (OSC) nevelt ki ebben a helyiségben bajnokokat, e falak között vívott Dr. Kausz István olimpiai bajnok, aki 1965-ig volt a magyar párbajtőr válogatott tagja, Dr. Szerencsés József ifjúsági világbajnok töröző, Sákóvitsné Dömölky Lidia olimpiai bajnok töröző; a mexikói, majd a müncheni olimpia győztes párbajtőr-csapatából Kulcsár Győző, Nemere Zoltán és Osztrics István.

A neves épület Semmelweis utcai oldalán nyílt meg a Continental Bodega üzlete, a hálózat ajánlotta belső el- és berendezéssel. Az első helyiségben volt az üzlet, polcokkal, pulttal, de székekkel is a vásárlás előtti kóstolgtatók kedvéért. A hátsó helyiség részben raktár volt, körben hordókkal és üvegeket tartó polcokkal. A terem közepén asztalok és székek várták az éhes és szomjas vendégeket. A mennyezetről spanyol sonkák, magyar szalámik és kolbászok lógtak hívogatóan. A Bodega hamar népszerű lett és bizonyította a módszer helyességét, hiszen az épületben lévő kávéház forgalmából semmit sem vett el.

A cég központi raktára Kőbányán, a Füzér utca 38-ban volt, innen küldték az import termékeket Budapestre és vidékre - a fővárosi premiért az 1900-as évek elején számos vidéki üzlet nyitása is követte. A legnevezetesebb volt a pozsonyi Bodega. Nagyon jól ment, és bár kívül nem írták ki a teljes cégnevet, a betűtípusból és a belül látható cégjelvényből mindenki tudta, miről van szó. Érdekessége, hogy a bolt népszerűségét a konkurensek megirigyelték, és a vele

szembeni sarkon (a bejáratától 10-15 méterre) megnyílt Jaklitsch János fűszer, csemege, déligyümölcs és borkereskedése hasonló kínálattal, de más eladási módszerrel. A Bodega még 1916-ban is működött - a másik üzlet már régen nem...

Mit kínált a Bodega Company?

Krúdy Gyula részletesen - és étvágygerjesztően! - beszámolt erről a fent említett tárcájában.

A konkrét kínálat a korabeli árjegyzékből követhető a tényleg méltányos árakkal együtt. A kis füzetnek már a címe is érdekes: „Utasítások amerikai jeges-italok és egyéb koktélok készítéséhez és ételreceptek minőségi ételekhez a mi speciális Bodega-márkánk segítségével”.

Az 1899-es Budapesten érvényes katalógus kettős funkciót töltött be. Egyrészt tartalmazta a kínálatot, amiből ismerjük a főbb elemeket:

- italok, főleg spanyol és portugál borok, - Cognac - angol, amerikai és holland röviditalok (spirituosen) - pezsgők;
- koktélok, a receptkönyvben számos receptleírással;
- ételek - a receptkönyvben sokféle recept leírással.

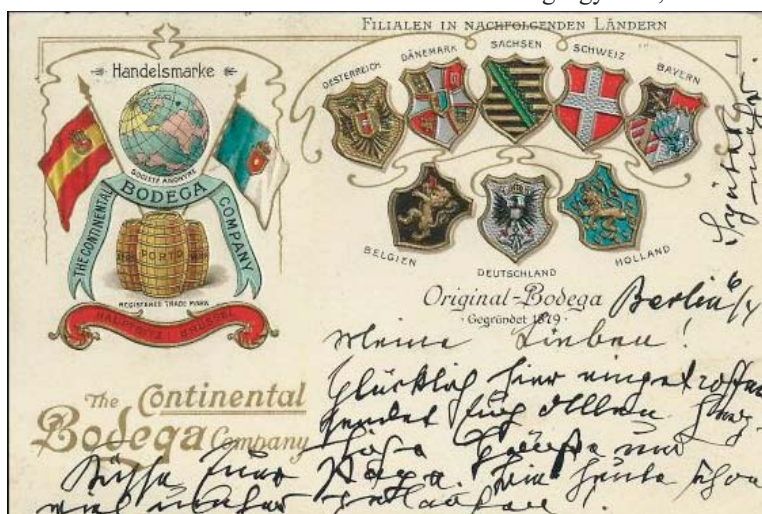
A receptek javaslatként is szolgáltak, hogy a hálózat minden üzletében kapható alapanyagokból hogyan lehet nagyon finom ételeket otthon, vagy akár vendéglőben előállítani. Sok ételhez, főleg mártásokhoz és levesekhez előírták az itt is kapható Liebig húskivonatot, amely ekkor már nagyon ismert és elterjedt volt Európában.

Bizton állíthatjuk tehát, hogy a The Continental Bodega Company az első - mai értelemben vett - franchise üzlet- és büféhálózat volt a világon. Büszkéek lehetünk arra, hogy a budapesti fő üzlet sokszor példaként említett eleme volt ennek a rendszernek.

A „The Continental Bodega Company” az első világháborúban tűnt el - emléket azonban nevében még ma is sok ezer vendéglő és szálloda őrzi Európában.

A blogban megjelent teljes cikket, még több fotóval itt találják meg:

<https://tinyurl.hu/asPN>

Ősi titkokat tár fel a Holt-tengeri tekercsek DNS-vizsgálata

A Holt-tengeri tekercsek DNS-vizsgálata fényt derített a pergamenek eredetére, arra, hogy milyen állat bőréből készítették őket, és ezzel választ kínál számos tudományos kérdésre. A genetikai és számítógépes elemzésekből kiderült, az 1948-ban, Kumránban megtalált 2000 éves pergamen- és papirusztekercsek egy része nem helyben készült, hanem odavitték őket.

A szövegeket főként állatok bőréből készített pergamenre írták, és ezen állatok genetikai állományának vizsgálata rámutatott több, vallási szövegeket tartalmazó tekercs eredetére.

A tudományos áttörést hozó kutatást egy véletlen kapcsolat hozta, amikor Oded Rechavi genetikus professzor és Noam Mizrahi bibliatudós professzor együtt vacsorázott a Tel-avivi Egyetem új oktatóinak rendezett estjén.

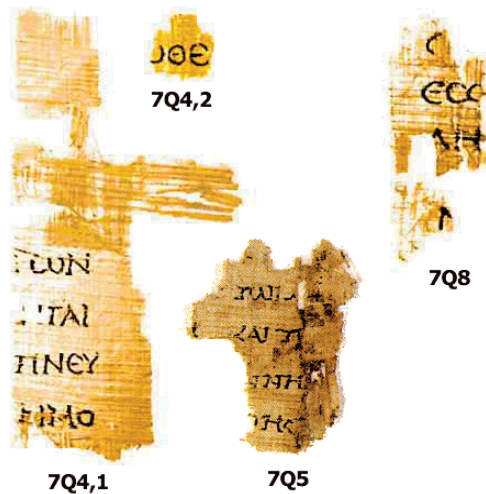
– Kitaláltuk, a kumráni szövegeket tartalmazó bőr genetikai információi megvilágíthatják a kapcsolatot az egyes töredékek között – nyilatkozta Rechavi a The Jerusalem Post-nak.

A kutatáshoz összefogott a Izraeli Régészeti Hatóság (IAA), a svéd Uppsalai Egyetem és a New-York-i Weill Cornell Egyetem orvosi fakultása is. Megállapításaikat a Cell című tudományos szaklapban tették közzé.

A bibliatudósok, a genetikusok és a számítástechnikai kutatók együttműködéséhez először mintát kellett venni a Holt-tengeri tekercsekből. Semmiképpen sem akartak kárt okozni az ősi pergamenekben, ezért a hátoldalukon megkaparták a kiválasztott töredékeket, vagy csekély, szöveg nélküli morzsalékokat gyűjtöttek a tekercsek mellől.

Az évezredek alatt rengeteg szennyeződés, állati ürülék, kéznymok rakódhattak a történelmi emlékekre, ezeket számítógépes algoritmusokkal szűrték ki az eredményekből.

Eddig, a kutatás első részében néhány különösen fontos, vitatott eredetű tekercset vizsgáltak meg. Például Jeremiás könyvének több változata is felbukkant, s kiderült, a szövegek közül kettőt a

Júdeai-sivatagban is honos juh bőréből készítették, kettőt viszont tehénbőrből, ami arra utal, hogy ezeket a tekercseket máshonnan hozhatták. A Jeremiás-szövegek kissé eltérnek egymástól, s a tudósok szerint mindez azt jelentheti, hogy kétezer évvel ezelőtt, a jeruzsálemi Szentély elpusztítása előtt, és közvetlenül utána, a Biblia szövege még nem volt olyan egységes, mint a középkortól. Akkor még sokkal pluralistább valóságfelfogás lehetett, a szent könyvek különböző változatai egymás mellett élhettek, nem próbálták belőlük még egységes, egyedüli változatot kanonizálni.

A kutatás megdöntött egy régi elméletet is a szombati áldozatok dalainak töredékeiről. Ez egy tizenhárom énekből álló sorozat az év első tizenhárom szombatjára, amelynek darabjait a Holt-tengeri tekercsek között is megtalálták. Az

énekeket 10 töredékes példányban találták meg: kilencet Kumránban, egyet Maszadán, Kumrán-tól kb. 55 km-re délre, a Nagy Heródes építtette erődítményben. Eddig úgy vélték, a rómaiak elől Maszadára menekülő kumrániak vitték magukkal a pergamenet, de a genetikai vizsgálat szerint nem olyan juh bőréből készült, mint a kumrániak, tehát máshonnan vihették Maszadára.

A DNS-vizsgálat más esetekben tudományosan is megerősített régebbi teóriákat. A kutatók a szövegek tanulmányozásával, filológiai módszerekkel korábban elkülönítettek egy csoportot, amely a „kumráni írástudók gyakorlata” szerint készült. E szövegek valóban olyan bőrökre íródtak, amelyek egykor genetikai rokonságban álló juhokból készültek.

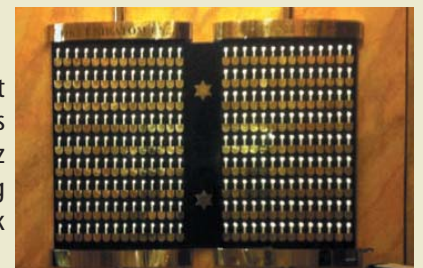
A tudósok azt remélik, további pergamenek elemzése segíti a töredékek jobb összeillesztését, hiszen különböző összeillesztésükkel egészen más értelmet nyerhetnek bizonyos szövegek. Abban is bíznak, hogy a szövegek jobb megismerésével többet tudnak majd a szétszórás előtti zsidó világról, és több információjuk lesz az akkor élt juhokról is, összehasonlíthatják őket a jelenleg Izraelben élő fajtákkal.

Kumránban a múlt század közepén az évszázad egyik legnagyobb régészeti felfedezése történt, 25 ezer, pergamenre és papiruszra írt szövegtöredéket találtak, amelyet azóta kutatók nemzedékei vizsgálnak. A legnagyobb rejtély továbbra is megválaszolatlan: nem tudni, hogy kik írták és gyűjtötték egybe, majd rejtették el kétezer évvel ezelőtt ezeket az iratokat.

(Forrás: MTI)

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Gyertyános Zoltánné	július 2.	Bobella Tamásné	július 10.	Deutsch Györgyné	július 14.	Barnai György	július 20.
Váradi Lajosné	július 4.	Faragó Rudolfné	július 10.	Sattler Vera		Steiner Sándorné	július 24.
Farkas Dezső	július 7.	Fenyves Miksa	július 10.	Frölich György	július 15.	Grósz Mórné	július 29.
Kállai István	július 7.	Markovits Sándor	július 10.	Harpúder Miklósné	július 15.	Kárpáti György	július 30.
Dr. Faragó Gyula	július 8.	Spánn Kálmánné	július 12.	Wolf Sári	július 15.	Szőnyi Sándorné	július 31.
Grosser János	július 8.	Kádár György	július 13.	Heller Ágnes	július 18.		
Lorber Sándor	július 9.	Klein Rudolf	július 13.	Ábrahámshon Veronika	július 20.		

